

4 באוגוסט 2016

לכבוד

חברי ועדת השרים לדיור

ממשלת ישראל

שלום רב,

הנדון: החלטת קבינט הדיור בעניין הקמת יישוב חדש לתושבי

הכפר הלא מוכר ואדי אלנעם

האגודה לזכויות האזרח ובמקום – מתכננים למען זכויות תכנון, פועלים בשיתוף מזה שנים לקידום סוגיית התכנון וההסדרה של הכפרים הבדוים בנגב. במסגרת זו, אנו מלווים את הוועד המקומי של היישוב ואדי אלנעם, המייצג את משפחות הכפר, במאבקם להסדרת יישובם – הכפר הלא מוכר הגדול ביותר בנגב, אל מול גורמים שונים, בהם מוסדות התכנון, ערכאות משפטיות ודרגים פוליטיים.

אנו פונים אליכם בעקבות אישור הצעת החלטה להקמת יישוב חדש לאוכלוסייה הבדואית בואדי אלנעם ע"י ועדת השרים לדיור ביום 25.7.2016. הצעת ההחלטה כפי שהובאה בפני קבינט הדיור וצורפה להודעת העיתונות שהתפרסמה באותו היום לא רק שאיננה משקפת את רצון תושבי הכפר ואדי אלנעם, אלא שהיא גם רצופה סתירות ואי דיוקים, אודותיהן נרחיב בהמשך.

מכיוון שהצעת ההחלטה רצופה אי דיוקים, ויש בה להטעות את השרים בדבר הסכמת התושבים למוצע בה, יש לקיים דיון חוזר בהחלטה בוועדת השרים, להזמין את נציגי התושבים להציג את החלופה שהציעו ואת ההבדלים המהותיים בינה לבין מה שהוצג לשרים כהצעה מוסכמת, ולדון מחדש בהחלטה.

להלן טעמי דרישתנו:

1. מזה עשרות שנים נאבקים תושבי הכפר הלא מוכר ואדי אל נעם להסדרה תכנונית ומקיימים מגעים עם רשויות המדינה לשם הקמה של יישוב כפרי-חקלאי עצמאי עבורם, המתאים לצרכיהם, מסורתם ואורח חייהם. אין חולק כי הכפר נוצר בתחילת שנות החמישים בשל העברת האוכלוסייה לשם בהוראת שלטונות הצבא. אין חולק כי הכפר התפתח במשך עשרות שנים בלי שהוסדר מבחינה תכנונית ומוניציפאלית וכי הדבר גורר פגיעה אנושה בזכויות אדם בסיסיות של התושבים. אין חולק כי בנוסף לפגיעה זו הקימה

המדינה את נאות חובב בסמוך לכפר וכן תחנת כוח של חברת החשמל בלב הכפר. חרף האמור, פניות התושבים הרבות לרשויות לא הובילו לפתרון וכל שהוצע להם ע"י גופי התכנון השונים היה סיפוח לעיירה שגב שלום תוך העברה של התושבים לאזור הנמצא מדרום לה, כך שהכפר יהפוך לחלק מיישוב עירוני, וזאת למרות הסתייגותם העקבית של נציגי הכפר מהצעה זו שאינה עונה על צרכי התושבים.

2. לאורך כל אותן השנים התקיימו פגישות בין גופי המדינה לבין התושבים, אשר הוצגו על ידי המדינה כמשא ומתן. אולם הסיפוח לשגב שלום נבחר מראש כפתרון יחיד, והמשא ומתן היה למראית עין בלבד. נחישותם של מוסדות המדינה לכפות פתרון זה וההליכים הבירוקרטיים הממושכים, חסרי התוחלת, שנוצרו כדי לשרת אותו, העמיקו את התסכול ויצרו משבר אמון עמוק בין התושבים למדינה וגופיה השונים, משבר אשר רק יחמיר ויעמיק אם תקודם הצעת ההחלטה נשוא הפניה.

3. לאחר שהוקפאו הליכי תכנון הכפר למספר שנים, הופקדה במהלך שנת 2014 תמ"מ 2/23/14/4, תכנית שהציעה להעביר את התושבים לעיירה שגב שלום ולהקים עבורם שכונות עירוניות. נגד תכנית זו הוגשה עתירה בשם התושבים והארגונים החתומים, בטענה כי מדובר בתכנית מפלה המציעה רק פתרון יישובי אחד ויחיד לתושבים, הנושא אופי עירוני, ויש לבטלה (ר' בג"ץ 1705/14 לבאד אבו עפאש נ' המועצה הארצית לתכנון ובנייה). לאחר הגשת העתירה, ולבקשת הוועדה המחוזית, נערך דיון נוסף בולנת"ע, ובו הוחלט כי בהתאם לתמ"מ א 35 ניתן לבחון הקמת יישוב עצמאי מדרום לשגב שלום במקום הרחבה והקמת שכונה חדשה של שגב שלום. אולם החלטה זאת לא שינתה את מהות התכנית ואת מיקומה, שנתר מדרום לשגב שלום – מיקום שאינו מאפשר להקים יישוב עצמאי בעל אופי כפרי-חקלאי.

4. במסגרת דיוני העתירה ובהתאם להמלצת שופטי בג"ץ מיום 19.4.2015, הגישו התושבים באמצעות הארגונים מסמך חלופות להסדרה התכנונית של יישוב לתושבי ואדי אלנעם. במסגרת ההצעה, הוגשו שתי חלופות לפתרון התכנוני הרצוי לתושבי הכפר, שנדונו בוועדה לנושאים תכנוניים עקרוניים (להלן: "הולנת"ע") ובמועצה הארצית לתכנון ולבנייה. בעקבות מספר דיונים בוועדות השונות, ניתנה המלצה ע"י המועצה הארצית להקמה של יישוב עצמאי עבור תושבי ואדי אלנעם. ברקע להמלצת מוסדות התכנון להקים יישוב עצמאי, עמדה הבנה משותפת ונכונות לקדם את חלופה א' של התושבים להסדרת מרבית הכפר במקום מושבו.

5. כאמור, ביום 5.6.2016 התקבלה החלטת המועצה הארצית אשר המליצה, במישור הראשון, לממשלה על הקמתו של יישוב חדש עבור תושבי ואדי אלנעם מדרום לשגב שלום, ובמישור השני הותירה את סוגיית הגבולות והתכנון המקומי של היישוב לבחינת גופי התכנון בשיתוף פעולה עם התושבים, תוך מתן הזדמנות לגופים הרלוונטיים לבחון את שאלת צמצום אזורי הרדיוס. יתרה מזאת, היתה הבנה כי במידה ומהלך צמצום הרדיוסים יצלח, תידרש תכנית מתאר מחוזית חדשה להשלמת ההליך התכנוני.

6. בעקבות כך, ומתוך רצון לקדם את החלופה המוסכמת על התושבים, החל מו"מ פורה בין התושבים, רשות הבדווים והגורמים הממשלתיים הרלוונטיים (המשרד להגנת הסביבה,

משרד הביטחון ונאות חובב), במטרה להביא לצמצום המגבלות הסביבתיות מאזורי התעשייה נאות חובב ורמת בקע. המו"מ הניב התקדמות בשני התחומים: האחד, שמשרד הביטחון הסכים לצמצם את מגבלותיו בתחום רמת בקע עד לתוואי כביש 6; והשני, שהמועצה התעשייתית נאות חובב הסכימה לספק את כל המידע בדבר מיגון המפעלים ואף ציינה בפני התושבים כי האינטרס שלה הוא להקטין את רדיוסי הבטיחות למינימום האפשרי. לא בכדי מוקם בימים אלה מרכז מבקרים ומרכז מסחרי באזור התעשייה נאות חובב, שם צפויה לשהות אוכלוסייה במשך רוב חלקי היום.

7. כאמור, במשרד להגנת הסביבה הובטח לעשות מאמצים לצמצם את הרדיוס מנאות חובב ולבחון את הסוגיה בתוך 3 חודשים מיום החלטת המועצה הארצית. שם, להבנתנו, נתגלעו חילוקי דעות: בעוד שמטה המשרד להגנת הסביבה נאות להמליץ על צמצום מסוים של הרדיוס מנאות חובב, מחוז הדרום במשרד להגנת הסביבה סרב להמלצה. עבודת בחינת הרדיוסים לא הועברה עד כה לידי המועצה הארצית, כמתבקש.

8. בדיון אשר התקיים ביום 30.3.2016 בביהמ"ש העליון המדינה הודיעה כי החלטת ממשלה צפויה להתקבל בחודשים הקרובים וכן עדכנה בהודעתה מיום 7.7.2016 כי הוכנה הצעת החלטה לממשלה, אשר הועברה להערות הגורמים במשרדי הממשלה השונים. יצוין, כי מאז שהחלה קידומה של הצעת ההחלטה בין המשרדים השונים, הופסקו הליכי המו"מ לקידום הפתרון המוסכם ובמקום קודמה החלטת ועדת השרים האמורה, למרות שהמו"מ על גבולות היישוב טרם מוצה.

9. מתוך עיון בהצעת המחליטים ובמסמכים הנלווים לה כמו גם בהודעת שר החקלאות ופיתוח הכפר לעיתונות בעניין, עולה כי קיימים אי דיוקים רבים בהחלטה, מהם לא יכולנו להתעלם, שכן הם בעלי השלכות מרחיקות לכת על קידום פתרון ראוי עבור תושבי וואדי אלנעם. להלן התייחסותנו לעיקרי הדברים:

10. נפתח בכך שבניגוד לאמור בדברי ההסבר, ההחלטה מושהא המכתב איננה משקפת את ההסכמות בין התושבים מול רשויות המדינה, שהתהוו במהלך החודשים האחרונים לקידום חלופת התושבים. מתוך הדברים עולה מצג לפיו כל החלופות שהציעו התושבים נדחו. כך נכתב לעניין זה בעמ' 2 לחוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה:

"נציגי המשפחות המתנגדות הביעו את עמדתן בדיוני הוועדות והחלופות שהציגו נבחנו ונדחו עד כה."

11. ודוק, כפי שפורט לעיל, ההבנה אשר נולדה מתוך הליך המו"מ מול הרשויות ובמהלך הדיונים במוסדות התכנון היא, כי חלופה א' אשר הוצעה ע"י התושבים והארגונים המייצגים, תהווה בסיס להתקדמות הצדדים בתכנון ובקביעת הגבולות, תוך קריאה לגופים הרלוונטיים לעשות מאמץ לצמצום אזורי הרדיוס. יחד עם זאת, וכאמור לעיל, המו"מ עם התושבים לקביעת גבולות היישוב טרם מוצה וטרם הוצגה למועצה הארצית עמדתו המקצועית של המשרד להגנת הסביבה בעניין.

12. אם לא די בכך שההחלטה הנוכחית התקבלה בניגוד לעמדת התושבים, הרי שעולה בנוסף מדברי ההסבר להצעת החלטה (עמ' 2) כי הצעת החלטה הנוכחית להקמת יישוב חדש

מתבססת על תכנית תמ"מ 2/23/14/4, לה מתנגדים התושבים, וכנגדה הוגשה עתירת התושבים, וההליך המשפטי בה עדיין תלוי ועומד. וכלשון דברי ההסבר:

"לאור הנ"ל מקדמת הרשות לפיתוח והתיישבות

הבדווים תכנון יישוב חדש מזרוע וממערב לשגב שלום.

במסגרת זו, אושרה בשנת 2014 תמ"מ 2/23/14/4

המאפשרת מימוש החלטה זו...".

13. כך עולה גם מתוך חוות הדעת הכלכלית מחודש יולי 2016 של חברת פז כלכלה והנדסה בע"מ בעניין ואדי אלנעם שצורפה כנספח להצעת ההחלטה שבפנינו.

14. במידה ואכן הצעת ההחלטה מסתמכת על קידומה של תמ"מ 2/23/14/4 הרי שהדבר עומד בסתירה להחלטת המועצה הארצית אשר קבעה כי גבולותיו של היישוב ייקבעו בהמשך על ידי מוסדות התכנון. בנוסף, תכנית תמ"מ 2/23/14/4 נערכה ללא שיתוף האוכלוסייה ובניגוד לצרכיה ואורחות חייה וקובעת גבולות אשר אינם מוסכמים על התושבים, ועל כך כאמור עתרו התושבים לבית המשפט.

15. סוגיית קביעת גבולות הכפר משליכה באופן ישיר לא רק על שאלת המיקום אלא גם על שאלת אופי היישוב, שכן הרחבה של היישוב ואדי אלנעם לכיוון היישוב הסמוך, שגב שלום, לא תאפשר הקמה של כפר בעל אופי כפרי-חקלאי, ההולם את אורח החיים וצרכי התושבים. התכנית כפי שהיא מופיעה ב"חוות דעת הכלכלית" נמצאת בצמידות דופן לשגב שלום, וכוללת שטח מינימלי לפיתוח. משמעותה העברת כלל האוכלוסייה ליישוב חדש בעל אופי בנייה פרברי ולא כפרי, כפי שהוצהר בהצעת המחליטים, שאינו משקף כלל ועיקר את אורחות חיי הקהילה בוואדי אלנעם.

16. מעיון בהצעת ההחלטה וההודעה לעיתונות לגביה עוד עולה, כי קיימות סתירות פנימיות ואי-דיוקים בה ביחס לגודל היישוב החדש. בהודעה לעיתונות של שר החקלאות נמסר כי שטח היישוב החדש יכלול 6,000 דונם ויצריך העברתם של 7,000 תושבים. לעומת זאת, בחוות הדעת הכלכלית שצורפה להצעת ההחלטה נקבע בלוח מס' 2, כי גודל היישוב יהיה 8,171 דונם, ומתוכו 3,000 בלבד מיועדים למגורים. יחד עם זאת, מניתוח שערכנו למפות המצורפות בחוות הדעת הכלכלית עולה, כי גודל היישוב המוצע הוא 7,619 דונם, ומתוכו רק כ- 4,800 מיועדים לפיתוח, וכמחציתם למגורים (כ- 2,400 דונם). נציין עוד, שלא כפי המוצג בחוות הדעת, השטח המיועד לפיתוח הינו בעל תנאים טופוגרפיים קשים, והוא איננו שטח "בעל טופוגרפיה מתונה יחסית". לנתון זה השפעה על גבולות היישוב והיקף השטח שיפותח שיהיה, כפי שמסתמן, מצומצם בהרבה מהשטח המוצהר.

17. אחת הסוגיות העיקריות הנוספות אשר נדונות הן בהליך המשפטי והן בהליך המו"מ מול הרשויות, היא עצמאות היישוב אשר יוקם עבור תושבי ואדי אלנעם. גם בעניין הזה הצעת ההחלטה עמומה ובעייתית: מצד אחד, הצעת ההחלטה מדברת על הקמה של יישוב בדואי חדש ועצמאי, אולם מצד שני, מתוך מכלול הדברים ניתן להבין כי אין מדובר ביישוב עצמאי, אלא ביישוב צמוד דופן לעיירה שגב שלום, הנשען על תשתיותיה, ומשתייך אליה מוניציפאלית. למרות שנמסר לנו ע"י גורמים שונים ברשויות התכנון כי ייתכן ונפלה

טעות בניסוח ההצעה בעניין "השיוך המוניציפלי" לשגב שלום, וכי הדבר יתוקן, מהמפות המצורפות בחוות הדעת הכלכלית הנלווית להצעה עולה באופן ברור כי אין מדובר בטעות אלא בהחלטה המורה על הקמתו של יישוב צמוד דופן, ושכל מערכות התשתית של היישוב העצמאי לכאורה, נשענות על שגב שלום והינם חלק משגב שלום. הדבר עומד בניגוד מוחלט להצהרות שעולות ממסמך זה כאילו אין מדובר ביישוב צמוד דופן, וכלשונו "היישוב סמוך אך אינו צמוד דופן לשגב שלום ומתוכנן כישות פיזית נפרדת" (מתוך ס' 1 "רקע מצב קיים וחלופות לבחינה" לחוות הדעת המשפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה).

18. לסיכום, הצעת ההחלטה שהועברה לקבינט הדיור איננה מוסכמת על תושבי הכפר, היא קודמה ללא כל שיתוף עימם, וכבוד השר וראש הרשות החדש מעולם לא נפגשו עם תושבי הכפר, למרות שמדובר בקהילה הגדולה ביותר בנגב ובקידומו של מהלך תכנוני דרמטי ביותר. העדר השיתוף של התושבים, ביחד עם כלל המרכיבים ואי הדיוקים בהצעת ההחלטה שפרשנו בפניכם לעיל יש בהם בכדי להגביר את חשש התושבים מפני כפיית אותו פתרון לא רצוי של סיפוח לשגב שלום, ומעבר לשטח קטן הממוקם דרומית לה.

19. לאור כל האמור, יש לקיים דיון חוזר בהצעת ההחלטה בוועדת השרים, בהשתתפות נציגי הכפר ואדי אלנעם, ולאחריה לבחון קבלת החלטה מוסכמת על הקמת יישוב עצמאי. פתרון לא מוסכם אינו פתרון ישים, ואיש אינו מעלה על דעתו מצב בו מעבירים בכפייה עשרת אלפים אזרחים, בהם קשישים וילדים, לשטח קטן שאינו מספק מענה ראוי והולם למצוקותיהם ארוכות השנים. התושבים כבר הביעו נכונות לפתרון של פשרה, שיחייב רבים מהם לעזוב את ביתם ויש לעשות כל מאמץ להגיע איתם לפתרון מוסכם ולא לכפות עליהם פתרונות שפוגעים בזכותם להכרה ולשמירה על אורחות חייהם הכפריים.

בכבוד רב,

נילי ברוך

עו"ד סנא אבן ברי

עמותת במקום-מתכננים למען זכויות תכנון

האגודה לזכויות האזרח

העתק:

ד"ר אביחי מנדלבלויט, היועץ המשפטי לממשלה

מר דוד שרון, מזכיר הממשלה

מר יאיר מעיין, מנכ"ל הרשות להסדרת ולפיתוח התיישבות הبدوים בנגב

האגודה לזכויות האזרח בישראל, ת"ד 51070, נצרת 16072, טלפון: 04-8526333/4/5, פקס: 04-8526331
جمعية حقوق المواطن في اسرائيل. ص.ب.51070, الناصرة 16072, هاتف: 04-526333/4/5, فاكس: 04-8526331

מתכננים למען זכויות תכנון (ע"ר) مخططون من اجل حقوق التخطيط Planners for Planning Rights
אבן עזרא 13 ת.ד. 7154 ירושלים 9107101 ■ 02-5669655 70 ■ 02-5660551 099 ■ Email: bimkom@bimkom.org